

Ak. soch. Vojtěch Adamec
Hyacintová 2819/6
106 00 Praha 10
Tel: 602742702
e-mail: vojtech.adamec@centrum.cz
web: www.vojtechadamec.cz

PANENSKÉ BŘEŽANY

Horní zámek

**Koupelna ve 2. patře budovy horního zámku
(restaurování a rekonstrukce omítek a keramických
obkladů stěn a podlahy)**

***ZPRÁVA Z RESTAURÁTORSKÉHO PRŮZKUMU A
RESTAURÁTORSKÝ ZÁMĚR***

I. Lokalizace památky:

Kraj: Středočeský

Okres: Praha-východ

Obec: Panenské Břežany

Adresa: Panenské Břežany, č.p. 11

Název památky/ dotčená část památky: horní zámek/ koupelna ve 2. patře budovy zámku, m. č. 01-303

Bližší lokalizace popisem: horní část obce na návrší u kaple sv. Anny

Rejstříkové číslo památky: 41314/2-2129

II. Údaje o památce:

Autor: neznámý

Objednavatel: původní stavba – řád benediktinek při kostele sv. Jiří na Pražském hradě, neobarokní úpravy – Ferdinand Bloch-Bauer, Friedrich Gerstel

Sloh: původní stavba zámku – baroko, interiér koupelny a dalších významných prostor zámku – neobarokní úpravy

Datace: původní stavba zámku – po 1730-50?, neobarokní úpravy interiéru koupelny – 1913, přelom 20. a 30. let 20. století

Materiály restaurované části památky:

- obvodové a původní zdi koupelny – smíšené zdivo – kámen a cihly kladené na vápennou maltu
- stávající povrchové úpravy stěn a stropu koupelny – dvouvrstvé vápenné omítky se štukovou vrstvou s příměsí sádky opatřené monochromní povrchovou úpravou v barvě lomené bílé
- obklad stěn koupelny do výše 1,5 m od úrovně podlahy – čtvercové glazované dlaždice v barvě slovové kosti s poslední řadou se zaoblenou hranou spárované jemnozrnným materiálem bílé barevnosti
- truhlářské prvky koupelny – vstupní dveře včetně zárubní – tvrdé dřevo v současnosti s povrchovou úpravou v barvě lomené bílé
- podlaha koupelny – červené čtvercové keramické dlaždice se slinutým povrchem spárované pravděpodobně stejným materiálem jako obklad stěn.

Rozměry:

- viz sken zaměření přiložený k této zprávě

Použitá literatura a prameny:

- Stavebně historický průzkum, Mgr. Jindřich Záhorka, červenec 2011
- Rozšířený restaurátorský průzkum interiérů, Petr Kadlec, ak. mal., 19. 10. 2015
- údaje poskytnuté zástupcem investora
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Vila_Otto_Petschka
- Pavel Vlček et al., Umělecké památky Prahy, Velká Praha A/L, Praha 2012, s. 157-158

III. Údaje o akci:

Vlastník, investor: Oblastní muzeum Praha-východ

Termín realizace průzkumu: duben-červen 2018

Památkový dohled: NPÚ úop středních Čech v Praze

Popis dotčené části památky:

Tato koupelna se nachází ve třetím nadzemním podlaží horního zámku v Panenských Břežanech, které vzniklo adaptací části půdních prostor. Koupelna byla součástí obytných místností, které se nacházely na opačné straně příčné osy, na níž ústí schodiště do 2. patra horního zámku. Koupelna stejně jako sousední pokoje sloužila v minulosti k ubytování hostů. Její podobu určila

zásadní úprava objektu v nebarokním stylu, která proběhla v době, kdy tento zámek získal do svého vlastnictví Friedrich Gerstel, jenž se při úpravách interiéru zámku nejspíše inspiroval interiéry ve stejné době vznikající Petschkově vile, kam ostatně firma na nábytek patřící rodině Gerstelů dodávala v dané době část vnitřního vybavení.

Drobný prostor koupelny takřka čtvercového půdorysu je přístupný jednokřídlými nebarokními dveřmi, na jejichž vnitřní straně je instalováno velké zrcadlo. Prostor koupelny nemá žádné přirozené osvětlení. To představovalo v minulosti pouze světlo umístěné v horní části pravé boční stěny. Podlaha koupelny, oddělená od sousední místnosti s vlýskami zdvojeným dřevěným prahem, je pokryta dlažbou z čtvercových keramických dlaždic sytě cihlově červené barevnosti se slinutým povrchem. Tyto dlaždice jsou vyspárovány světlým jemnozrnným materiálem původně snad v barvě lomené bílé.

Stěny i strop koupelny jsou upraveny dvouvrstvými vápennými omítkami opatřenými v této chvíli monochromním bílým nátěrem, původně pravděpodobně ve vápenné technologii. Všechny úseky svislých stěn koupelny jsou až do výše cca 1,5 metru od úrovně podlahy obloženy keramickými glazovanými čtvercovými dlaždicemi v barvě slonové kosti s tím, že na nárožích a okrajích obložených ploch se nacházejí dlaždice se zaoblenými hranami. Takové dlaždice jsou typické pro období první poloviny 20. století, z čehož se dá usuzovat, že se jedná o původní obložení tohoto prostoru.

Původní mobiliář koupelny, jako je umyvadlo včetně vodovodního kohoutku, zrcadlo a osvětlení, se bohužel nedochovalo a nezachytila je ani starší fotodokumentace tohoto objektu pořízená před jeho adaptací na domov důchodců. Ze stop dochovaných na obložení stěn se zdá soudit, že umyvadlo a příslušné instalace se nacházely na stěně vpravo do vstupu do koupelny. Dále můžeme soudit, že původní mobiliář tvořilo právě umyvadlo, zrcadlo zavěšené nad ním a osvětlení.

Metody restaurátorského průzkumu:

V této chvíli byl proveden detailní vizuální průzkum včetně základní fotodokumentace stávajícího stavu koupelny. Součástí průzkumu bylo i zpracování zaměření a identifikace dlaždic obkladu stěn koupelny určených k výměně. Získané informace byly propojeny s údaji uvedenými ve výše uvedeném stavebně historickém průzkumu budovy horního zámku a dále s informacemi, které přinesl restaurátorský průzkum zaměřený na upřesnění dochovaných povrchových úprav v jednotlivých prostorách interiéru zámku. Následně byla zpracována vizualizace koupelny po rekonstrukci, a to včetně návrhu instalace chybějícího mobiliáře.

IV. Vyhodnocení vizuálního průzkumu:

Někdejší koupelna pro hosty se do dnešní doby dochovalo jako torzo. Stěnami i stropem probíhají navíc trhliny, které souvisejí nejspíš s určitými pohyby stavby v minulosti. Tyto trhliny procházejí nejen omítkami, ale také obložením stěny, která se nachází proti vstupu do koupelny. Zde trhlina svým průběhem schodovitě sleduje spárování mezi dlaždicemi. V těchto místech jsou také dlaždice uvolněné a zčásti odtržené od kladečského lože. Kromě toho se na dlaždicích tu a tam objevují mechanická poškození související s instalací vodovodního potrubí a dalších prvků v minulosti. Rozsah těchto poškození zaznamenává přiložená grafická dokumentace.

Tu a tam se kromě povrchového znečištění zbytky malt a jiných tmelících materiálů, stejně jako zbytky nátěrových materiálů, objevují také drobné mechanické defekty. Najdeme je zejména na hranách jednotlivých dlaždic. Způsobeny byly předchozím provozem v této místnosti. Glazura na dlaždicích je tu a tam protkána jemnou sítí krakel, které ovšem dosvědčují stáří tohoto keramického obkladu a nejsou v podstatě na závadu. Spárování mezi dlaždicemi je místy jen povrchově znečištěné, místy mechanicky poškozené a místy i uvolněné nebo vypadlé.

Jinak omítky samotné jsou silně povrchově znečištěné, svrchní nátěr se spráskává a šupinkovává. Díky trhlinám došlo také v případě stropní konstrukce k částečnému odtržení omítkových vrstev od rákosníků a vypadnutí drobnějších objemů této povrchové úpravy.

Dlažba na podlaze koupelny je silně znečištěná nejen prachovými depozity, ale také různými maltami a jinými obdobnými materiály. Znečištění se dotýká nejen samotných dlaždic, ale ve stejné míře také spárování. I tady se na hranách setkáme s řadou drobných mechanických poškození souvisejících s pochozím provozem v koupelně. Ošlapem a častým mechanickým namáháním také došlo k poškození svrchní slinuté vrstvy dlaždic, díky čemuž se povrchové nečistoty dostaly hlouběji do struktury samotného keramického střepu dlaždice.

Vyústění elektroinstalace v podobě vypínače a zásuvky, které najdeme na pravé boční stěně koupelny je novodobé. Svým tvarem, barevností ani použitým materiálem neodpovídá charakteru původních prvků, stejně jako stávající torzo osvětlení koupelny. Všechny tyto prvky bude třeba nahradit dobovými kopiemi.

Závěr:

Hlavní příčinou negativního stavu koupelny jsou její devastující úpravy provedené v době, kdy byla budova zámku využívána jako domov důchodců. Kromě odstranění mobiliáře došlo také k poškození obkladu stěn i dlažby, přičemž tady jsou hlavní příčinou nejzávažnějších poškození určité deformace samotných konstrukcí stěn a stropu způsobené pohybem stavby v minulosti.

V. Koncepce restaurátorského zásahu:

Rozsáhlá a náročná rekonstrukce, kterou prošel horní zámek v Panenských Břežanech v roce 1913 a následně na přelomu 20. a 30. let 20. století, představuje poslední komplexní a současně výtvarně i z hlediska památkové péče hodnotnou úpravu tohoto objektu. Kromě jídelny a obývacího pokoje v přízemí se dotkl právě obytných prostor ve druhém patře, kde byly zřízeny pokoje pro hosty včetně sociálního zařízení. Vzhledem k hodnotám komplexní úpravy zámku doporučujeme přistoupit ke komplexní rekonstrukci někdejší podoby tohoto prostoru.

Východiskem pro takový přístup budou nejen stávající dochované části koupelny, ale také jiné podobně vybavené prostory vznikající ve stejné době stejně jako krásná koupelna v první patře zámku, jejíž někdejší podobu zachytil starý snímek.

V případě stropu i svislých stěn koupelny je třeba ještě prověřit stav samotných nosných dřevěných konstrukcí.

VI. Předpokládaný postup restaurátorských prací včetně návrhu použitých materiálů a technologických postupů:

a) omítky

1. mechanické očištění povrchu omítek a následné osátí povrchu
2. lokální dočištění s užitím nízkotlaké páry
3. technologická pauza na vyschnutí omítek
4. lokální zpevnění štukové výzdoby a omítek roztokem prostředku na akrylátové bázi, Primal AC 35
5. injektáže trhlin – v případě vlasových trhlin roztokem Paraloidu B 72 dopovaným plnivem siloxid probarveným ve hmotě světlostálými pigmenty fy Bayerrfox v případě širších trhlin prostředky na vápenné bázi Vapo-Injekt
6. technologická pauza pro stabilizaci zpevňovacích a injektážních prostředků
7. zajišťovací a rekonstrukční doplňky a tmely materiálem odpovídajícím složení původní hmotě omítek
8. technologická pauza pro stabilizaci modelačních doplňků
9. nanesení lazurního vápenného nátěru v barevnosti odpovídající nálezů restaurátorského průzkumu

b) keramický obklad stěn koupelny

1. mechanické očištění a odstranění druhotných malt a tmelů pomocí mikrodlaťek a následné osátí

povrchu

2. lokální dočištění s užitím teplé vody, smáčedel a nízkotlaké páry
3. sejmutí destruovaných a uvolněných dlaždic
4. injektáž trhliny v úseku stěny s obkladem prostředkem Vapo-Injekt
5. osazení chybějících dlaždic a přeosazení uvolněných dlaždic
6. injektáže trhlín ve spárování roztokem Paraloidu B 72 dopovaným plnivem siloxid probarveným ve hmotě světlostálými pigmenty fy Bayerffox
7. provedení drobných rekonstrukčních doplňků materiálem na minerální bázi s přidáním akrylátové disperze a probarveným ve hmotě pomocí světlostálých minerálních pigmentů fy Bayerffox
8. technologická pauza pro stabilizaci modelačních doplňků
9. vícevrstevná lokální barevná retuš injektovaných míst a modelačních doplňků pomocí minerálních pigmentů fy Bayerffox rozpuštěných v 3-5% roztoku prostředku na akrylátové bázi Paraloid B 72 s povrchovým zaleštěním

c) keramická dlažba

1. mechanické očištění a odstranění druhotných malt a tmelů pomocí mikrodlaťek a následné osátí povrchu
2. lokální dočištění s užitím teplé vody, smáčedel a nízkotlaké páry
3. sejmutí destruovaných a uvolněných dlaždic
4. injektáž trhliny v úseku stěny s obkladem prostředkem Vapo-Injekt
5. osazení chybějících dlaždic a přeosazení uvolněných dlaždic
6. injektáže trhlín ve spárování roztokem Paraloidu B 72 dopovaným plnivem siloxid probarveným ve hmotě světlostálými pigmenty fy Bayerffox
7. provedení drobných rekonstrukčních doplňků materiálem na minerální bázi s přidáním akrylátové disperze a probarveným ve hmotě pomocí světlostálých minerálních pigmentů fy Bayerffox
8. technologická pauza pro stabilizaci modelačních doplňků
9. vícevrstevná lokální barevná retuš injektovaných míst a modelačních doplňků pomocí minerálních pigmentů fy Bayerffox rozpuštěných v 3-5% roztoku prostředku na akrylátové bázi Paraloid B 72 s povrchovým zaleštěním

d) mobiliář

instalace mobiliáře (umyvadlo včetně vodovodní baterie, zrcadlo, osvětlení, vypínač a zásuvka) podle schválené vizualizace

Veškeré práce budou průběžně dokumentovány a konzultovány se zástupci památkového dohledu i investora. Na závěr bude zpracována komplexní restaurátorská zpráva.

V Praze dne 30. června 2018

Vojtěch Adamec, ak. soch.

Přílohy: - fotodokumentace

- grafická dokumentace
- sken zaměření druhého patra horního zámku (samostatné pdf)
- zaměření stávajícího stavu koupelny (samostatné pdf)

Fotodokumentace

pohled na vstup do koupelny z vnější strany

pohled na vstup do koupelny z vnitřní strany

pohled na podlahu koupelny – celkový pohled

pohled na podlahu koupelny – celkový pohled

pohled na obklad stěny proti vstupu do koupelny – celkový pohled

pohled na obklad stěny vpravo od vstupu do koupelny – celkový pohled

pohled na obklad stěny vlevo od vstupu do koupelny – celkový pohled

pohled na obklad stěny vpravo od vstupu do koupelny u zárubně – celkový pohled

pohled na úsek stěny vlevo od vstupu do koupelny – celkový pohled

pohled na úsek stěny vpravo od vstupu do koupelny – celkový pohled

pohled na úsek stěny vpravo od vstupu do koupelny – celkový pohled

pohled na úseky stěny navazující na strop koupelny – celkový pohled

pohled na omítky na stropě koupelny – celkový pohled

pohled na úsek stěny proti od vstupu do koupelny – celkový pohled

historické vypínače a zásuvka odpovídající dané době

historický vypínač odpovídající dané době

Grafická dokumentace

dlaždice označené hvězdou jsou určeny k výměně

Sken zaměření 2. patra horního zámku

Zaměření stávajícího stavu koupelny